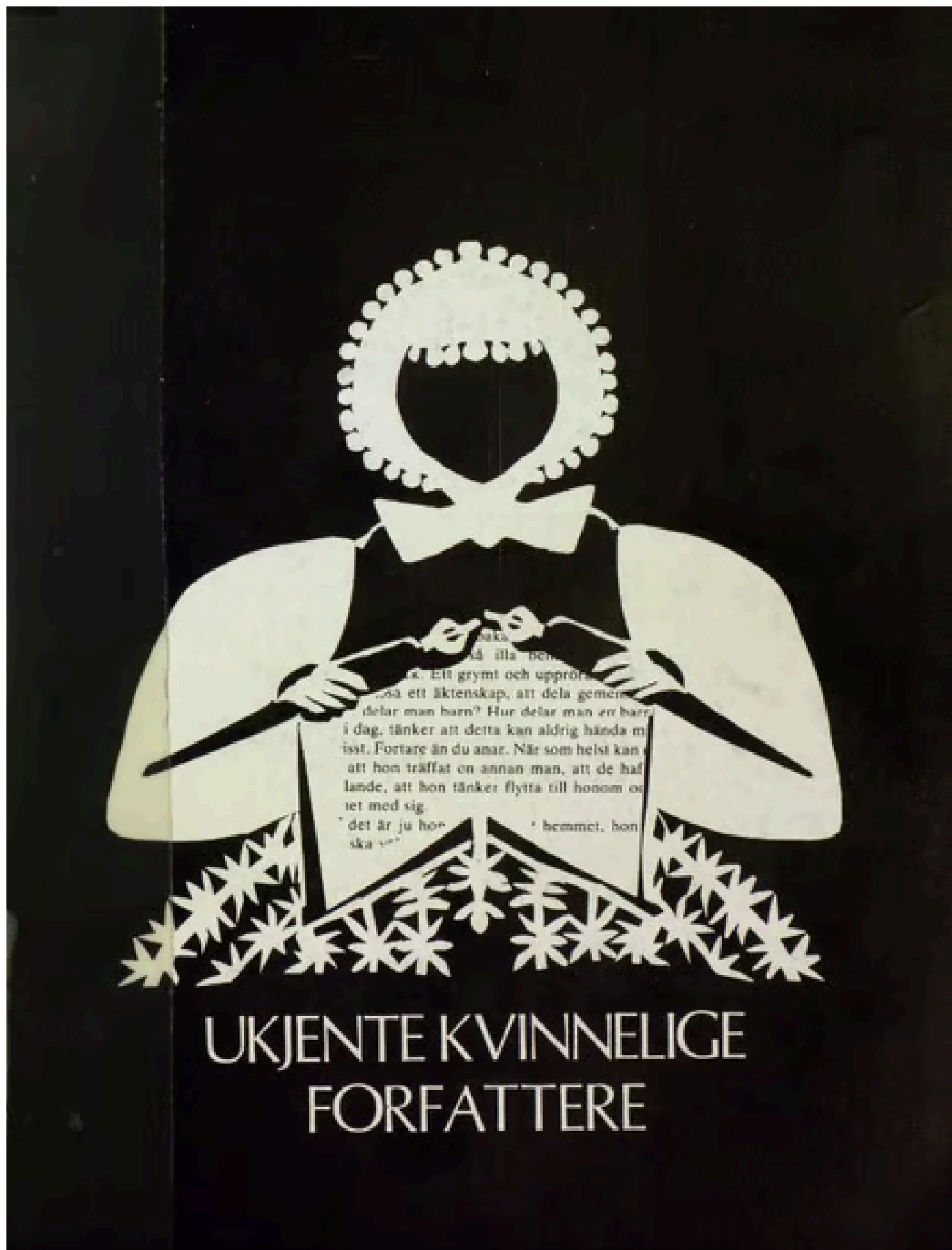

Kvinnelitteraturforskning i Tromsø på 1970-tallet: Gerd Bjørhovde forteller

– Vi var mange som dro nordover i begynnelsen av 1970-årene, men de fleste var menn! Kvinnepolitisk eller feministisk fagkritikk var det derfor atskillig mindre av, og det var få kvinner i vitenskapelige stillinger, skriver Gerd Bjørhovde i denne artikkelen fra 2003.

Faksimile av Ukjente kvinnelige forfattere (1978) utgitt av Kvinnegruppa på ISL, Universitetet i Tromsø. Omslag av Synnøve des Bouvrie., Eier: Nasjonalbiblioteket.

Som fersk cand.philol. med engelsk hovedfag fra Universitetet i Oslo kom jeg «hjem» til Nord-Norge (jeg er født og oppvokst i Harstad) da jeg flyttet til Tromsø i 1971. Først for å jobbe på Tromsø offentlige lærerskole, og fra 1974 som en av de tre første tilsatte i engelskseksjonen ved det nyopprettede Universitetet i Tromsø.

Gerd Bjørhovde (født 1943) er professor emerita i engelsk litteraturvitenskap. I sin forskning har Bjørhovde vært opptatt av feministiske perspektiver og kvinnelige forfattere. I denne artikkelen fra 2003 forteller hun om litteraturforskning og feministisk aktivisme ved Universitetet i Tromsø på 1970-tallet og framover. Foto: UiT Norges arktiske universitet

Tromsø på 1970-tallet

Vi var mange entusiastiske og nyutdannede akademikere som strømmet til Tromsø tidlig på 1970-tallet. Her skulle landets fjerde universitet bygges opp, her skulle tingene gjøres på en annen - mer moderne, mer progressiv og mer demokratisk - måte enn vi selv hadde opplevd det der vi fikk vår egen utdanning. Dette var i en tid da «68-generasjonen» var på sitt mest aktive, med politisk aktivisme og fagkritikk på dagsordenen. Universitetet i Tromsø hadde da også helt fra starten ord på seg for å være rødt og radikalt, selve «annerledes-universitetet».

“

Kvinner i toppstillinger fantes nesten ikke! Faktisk var det i hele perioden fram til 1990 aldri mer enn to kvinnelige professorer i Tromsø.

Joda, vi var mange som dro nordover i begynnelsen av 1970-årene, men de fleste var menn! Kvinnepolitisk eller feministisk fagkritikk var det derfor atskillig mindre av, og det var få kvinner i vitenskapelige stillinger. Kvinner i toppstillinger fantes nesten ikke! Faktisk var det i hele perioden fram til 1990 aldri mer enn to kvinnelige professorer i Tromsø, og den ene av disse to var i hele denne perioden nå avdøde Åse Hiorth Lervik, professor i nordisk litteratur og en sentral skikkelse i utviklingen av moderne kvinneforskning i Norge.

«Kvinnemafiaen på Universitetet i Tromsø»: Nøkkelpersonen Åse Hiorth Lervik

Men på min arbeidsplass, daværende Institutt for språk og litteratur (ISL) - siden 1996

Humanistisk fakultet - var vi noen få nytilsatte kvinner som på tvers av tradisjonelle faggrenser ganske fort fant sammen i vår interesse for kvinnefaglige spørsmål og kvinneforskning slik den da var i ferd med å utvikles.

“

Etter hvert fikk vi også en voksende gruppe studenter både på lavere grad og på hovedfag som var interessert i kvinnespørsmål og som presset på for å få kvinneperspektiv inn i fagene.

Flere av oss var også aktive i kvinnepolitisk virksomhet. Etter hvert fikk vi også en voksende gruppe studenter både på lavere grad og på hovedfag som var interessert i kvinnespørsmål og som presset på for å få kvinneperspektiv inn i fagene.

Litteraturprofessor Åse Hiorth Lervik var sentral i oppbyggingen av kvinnelitteraturforskningen i Tromsø – og i Norge. Foto: Ukjent, Kilden

Denne utviklingen i studentaktivitet skjedde også på det som i dag heter Samfunnsvitenskapelig fakultet, men som da het Institutt for samfunnsvitenskap - men den historien fortelles av Siri Gerrards artikkel.

Lederskikkelsen i «Kvinnegruppa på ISL» var hele tida Åse Hiorth Lervik. Åse var initiativtaker til og det naturlige samlingspunktet for den tverrfaglige gruppa av litteraturforskere i Tromsø-miljøet som fra midten av 1970-åra stod for en rekke forskjellige aktiviteter: Det var åpne foredragsserier, bokutgivelser, gjestebesøk, seminarer og konferanser. Åses erfaring, engasjement og store arbeidskapasitet betydde svært mye for det miljøet som utviklet seg i årene fremover, både i Tromsø og på landsbasis.

Bla. var det etter initiativ fra Åse, og med tyngdepunktet for det arrangementsmessige i Tromsø, at det ble holdt en rekke nasjonale seminarer om kvinnelitteraturforskning hvert år fra slutten av 1970-tallet og gjennom hele 1980-tallet. Disse samlingene brukte vi bl.a. til å holde oss orientert om nye tendenser i internasjonal feministisk forskning (dette var jo før utviklingen av e-post og internettbasert informasjon), vi la fram egne prosjekter under arbeid, og vi diskuterte og oppmuntret hverandre når det gjaldt situasjonen til kvinner i Akademia.

«Nordiske kvinners litteraturpris» i 1979

Det var ellers under ett av disse seminarene, nemlig i Drøbak i januar 1979, at det ble tatt initiativ til en aksjon mot, eller rettere sagt et alternativ til, Nordisk Råds litteraturpris, etter at den i 17 år utelukkende hadde gått til mannlige forfattere. Vår innsamlingsaksjon (for øvrig initiert av Tromsø-miljøet, med Åse Hiorth Lervik i spissen) for en alternativ «Nordiske kvinners litteraturpris» i 1979 fikk stor medieoppmerksomhet og ble en suksess også økonomisk: På noen få uker klarte vi å samle inn en nesten like stor sum (i underkant av 70.000 kr) som den offisielle prisen. Mottaker av prisen var den finlandssvenske forfatteren Märta Tikkanen for diktsamlingen *Århundradets kärlekssaga*. Prisen gav ikke bare et sterkt løft til Tikkanens posisjon i det norske litterære landskapet, men også til hennes forfatterskap.

Kvinnelitteraturforskning på 1970-tallet: Fra elendighets- til verdighetsfokus

Blant de vinklingene kvinneforskerne på 1970-tallet var opptatt av, var kjønnsroller i litteraturen og ideologikritisk fokus på den patriarkalske litteraturkritikken og på litteraturhistorien. For mange av oss ble det imidlertid etter hvert enda viktigere å fokusere på glemte eller oversette kvinnelige forfatterskap, eller rent generelt kvinners skrivemåter. Kvinnegruppa på ISL gav i løpet av denne

perioden ut en rekke artikkelsamlinger der disse problemstillingene ble tatt opp, og med titler som *Ukjente kvinnelige forfattere* (1978), *Nålevende kvinnelige forfattere fra mange land* (1979), *Fra barn til kvinne* (1980), *Arbeiderklassekvinner i litteraturen* (1982), og *Oppbrudd: Skrivende kvinner over hele verden* (1985). I tillegg gav vi ut bøker individuelt og deltok i andre prosjekter, det ble skrevet en rekke hovedoppgaver og etter hvert også doktoravhandlinger ut av miljøet.

Synliggjøring av kvinners kreativitet

For meg som litteraturforsker var det hele tida et viktig mål å arbeide for å vekke potensielle leseres interesse for de mange spennende kvinnelige skjønnlitterære forfatterne i den engelskspråklige litteraturen. Her så jeg en mulighet til å lage koblinger mellom det forskningsmessige fokuset og det kvinnepolitiske engasjementet som var så viktig for mange av oss i denne perioden. For å holde meg til eksempler innenfor eget fagfelt: i dag er forfattere som Doris Lessing, Margaret Atwood, Alice Walker, Toni Morrison og Nadine Gordimer verdenskjente som noen av vår tids største navn innenfor engelskspråklig litteratur (de to siste har jo også fått det ultimate bevis på anerkjennelse, nemlig Nobelprisen i litteratur), for ikke å snakke om etablerte klassikere som Brontë-søstrene eller Virginia Woolf.

For meg som litteraturforsker var det hele tida et viktig mål å arbeide for å vekke potensielle leseres interesse for de mange spennende kvinnelige skjønnlitterære forfatterne i den engelskspråklige litteraturen.

På 1970-tallet derimot var det ofte nødvendig med lange diskusjoner og grundig argumentasjon for å få slike forfattere inn på pensumlister, iallfall utover den ene symbolske representanten eller «token woman».

Kvinneforskningen organiserer seg - institusjonaliseringsprosessen

På 1970-tallet foregikk svært mye av kvinneforskningsaktiviteten i «ildsjelgrupper» som ofte (sam-)arbeidet utenfor etablerte institusjoner og enheter og baserte mye av virksomheten på entusiasme, frivillighet og ekstrainnsats.

Nålevende kvinnelige forfattere fra mange land

UNIVERSITETSFORLAGET

Artikkelsamlingen Nålevende kvinnelige forfattere fra mange land (1979), utgitt av Kvinnegruppa på ISL, Universitetet i Tromsø. Omslag etter et papirklipp av Synnøve des Bouvrie. Foto: Nasjonalbiblioteket

Siden slutten av 1970-tallet skjøt imidlertid institusjonaliseringsprosessen fart: etter hvert opprettet alle universitetene, og noen av høgskolene, egne sentra for kvinneforskning. Det skjedde på 1980-tallet for de tre største universitetene, først Bergen med sitt Senter for humanistisk kvinneforskning, deretter Oslo og Trondheim, som begge satset på tverrfaglige sentra, mens Tromsø, mitt eget universitet, var sinken som ikke kom etter før i 1995.

Denne institusjonaliseringsprosessen har så å si utelukkende blitt oppfattet som positiv, som det formelle uttrykket for at kvinneforskningen er kommet for å bli og for dens betydning. Helt uproblematisk kan den imidlertid ikke sies å være: f.eks. er det ikke tvil om at den var en del av argumentasjonen for Norges forskningsråds nedbygging av Sekretariatet for kvinneforskning, ut fra argumentet at man nå ikke lenger trenger dets nettverksbyggende aktiviteter.

For de mange miljøene som ikke har et senter eller et lokalt miljø å støtte seg til ble dette utvilsomt opplevd som et tap - men her kom iallfall [KILDEN](#) med sin dokumentasjons- og informasjonstjeneste inn som en viktig - om enn underfinansiert! - nyskapning, en spennende og kreativ erstatning for NFR-sekretariatet.

Kvinneforskningen i Tromsø - fra nettverk til senter

En del motstand mot institusjonaliseringsprosessen bunnet seg dessuten i bekymring for isolering av kvinneforskningen. I Tromsø var vi lenge først og fremst opptatt av å beholde påvirkningsmulighetene overfor de etablerte maktstrukturene og argumenterte av den grunn for integrasjons- heller enn segregasjonslinjen. Vi brukte mye tid og energi på dette og kan vel sies å ha lyktes bra i miljøer der vi hadde en forholdsvis sterk gruppe med fast ansatte kvinner i vitenskapelig stilling, slik vi hadde på Institutt for språk og litteratur.

I tillegg ble det etablert et tverrfaglig Nettverk for kvinner i forskning i 1987, etter initiativ fra Likestillingsutvalget ved dets daværende leder (og kvinneforsker fra Institutt for språk og litteratur), Synnøve des Bouvrie. Argumentet var at forskerne trengte et eget forum ved siden av Likestillingsutvalget, da det var så mange saker som angikk kvinner i forskning spesielt.

Etter 10-15 år var vi imidlertid slitne og så at integrasjonslinjen like gjerne kunne bli en usynlighetslinje som en påvirkningslinje og la om strategien i forhold til det. I dag ser nok en del av oss at det ikke er uproblematisk med egne institusjoner hvis man blir for små, og det er de fleste av de norske kvinneforskningsmiljøene fortsatt.

“

Tanken var at i et så lite miljø som Tromsø var det viktig å holde kvinneressursene samlet.

Nettverksmodellen i Tromsø la vekt på å bygge et miljø for både kvinneforskere og kvinner i forskning, noe som ble opprettholdt i den strukturen som ble lagt rundt Senter for kvinneforskning - Kvinnforsk - da det ble opprettet fra 1995. Tanken var at i et så lite miljø som Tromsø var det viktig å holde kvinneressursene samlet. Dessuten - man vet aldri når det kan dukke en kvinneforsker opp i en kvinne! Blant de organisatoriske tiltak som styrket tankegangen rundt Nettverket og som fortsatt holder seg i Tromsø er vårt unike konsept Kvinneforskermaraton, det vil si store 12-timers mønstringer av kvinners forskningskompetanse som har foregått omtrent annethvert år siden 1989.

Kvinneforskning og kvinnepolitikk. Finnes det fortsatt aktivister?

På 1970-tallet følte kvinneforskerne seg oftere som amatører og så det som en like viktig oppgave å fungere i forhold til både den lokale grasrota eller «allmennheten», f.eks. med populærforedrag innlegg på aktivistseminar, som i forhold til Akademia. I dag er avstanden mye større mellom de profesjonelle, dvs. kvinneforskerne, og amatørerne.

“

Faktisk vil jeg hevde at kvinneforskningen har vært mer oppmerksom på profesjonaliseringens fallgruber enn de fleste andre forskningsområder.

Profesjonaliseringen av kvinneforskningen karakteriseres bl.a. av stadig mer avanserte og nyanserte teorier og sofistikerte terminologier. Det er en imponerende utvikling på mange måter! Men baksiden av denne medaljen er den fremmedgjøring den har ført til i forhold til deler av kvinneforskings «grasrota», dvs. brukerne. Det er imidlertid ikke riktig å generalisere for mye på dette punktet. Faktisk vil jeg hevde at kvinneforskningen har vært mer oppmerksom på profesjonaliseringens fallgruber enn de fleste andre forskningsområder, noe ikke minst Sekretariatet for kvinneforskning var med på å bidra til ved å starte tidsskriftet *Nytt om kvinneforskning* (forløper for *Tidsskrift for kjønnsforskning*, red.anm.).

Teknologisk utvikling og internasjonalisering

Mye av denne utviklingen - profesjonaliseringen og institusjonaliseringen av kvinneforskningen - ville rett og slett ikke vært mulig uten eksplosjonen i informasjons- og kommunikasjonsteknologien. Men også på organisasjonssiden har det skjedd en nærmest eksplosjonsartet utvikling -- jfr. initialer som FOKK, WISE, AOIFE og WOWS, for å nevne noen. Det samme har skjedd med seminar- og konferansevirksomheten: Problemet er ikke lenger om noe skjer, men å finne fram og velge blant de mange tilbudene som finnes. For de av oss som har

tilgang til elektronisk post og internett er mulighetene nærmest overveldende mange. Kvinneforstermiljøene verden over har for eksempel bidratt aktivt til utvikling av en rekke elektroniske adresselister, diskusjonsfora, hjemmesider, samt tidsskrifter, oppslagsverker og bibliografier.

Den teknologiske utviklingen gjør det i det hele tatt stadig lettere å holde kontakt med et stort internasjonalt kvinneforskningsnettverk. Men, og her er det nødvendig med et stort MEN: Denne utviklingen arter seg meget forskjellig i forskjellige deler av verden, og hvis man glemmer det, kan kvinneforskningen - og kvinnekampen - komme til å miste noe av det jeg anser som like fundamentalt viktig i dag som for tjue år siden, nemlig solidaritetstanken. Det er nemlig stor forskjell på hvor godt utbygd den nye teknologien er i forskjellige deler av verden i dag, og det bør vi aldri glemme. Dette har vært en kontinuerlig bevissthet om hos oss i Tromsø-miljøet, ikke minst innenfor samfunnsvitenskap, der samarbeid med miljøer i Sør har stått sentralt i en årrekke.

«Internasjonalisering» har i en del år nå vært et av moteordene i norsk forskning. Men i praksis har svært mye av satsingen bare strukket seg til EU eller resten av Europa. For kvinneforskningen kan ikke dette være godt nok! I dag er det viktigere enn noensinne å understreke betydningen av det såkalte postkoloniale perspektiv, et perspektiv som inkluderer både den tredje og den fjerde verden, både som forskningsfelt og som samarbeidspartner.

Hva har skjedd i tida etter 1970-åra: Avpolitisering av kvinneforskningen?

I takt med den økende profesjonaliseringen og den derav følgende avanserte teoriutviklingen innenfor kvinneforskningen, har det funnet sted en viss avpolitisering. Ikke minst i forhold til postmoderne teorier har en del feministiske forskere følt det nødvendig å rope et varsku om avpolitiserings fallgruber.

Et av kvinneforskningens mest langvarige prosjekter har rettet seg mot patriarkatets hegemoni-bygging. Når så postmoderne teorier konsentrerer seg om å relativisere og minimalisere alle absolutte verdier, høres dette forlokkende ut.

I takt med den økende profesjonaliseringen og den derav følgende avanserte teoriutviklingen innenfor kvinneforskningen, har det funnet sted en viss avpolitisering.

Men hva betyr dette for kvinneforskningens og kvinnebevegelsens politiske prosjekt? Dette er et spørsmål som foreløpig står ubesvart, men som både kvinneforskere og kvinneaktivister må ta på

alvor.

Fremover

På 1970-tallet fikk jeg flere ganger høre fra mannlige kolleger at før eller siden ville jeg vel vokse av meg disse «kvinnenykkene» og komme tilbake til det som faget «egentlig» dreide seg om. Selv var jeg - og er fortsatt - en av dem som mente at det heller var faget som etter hvert måtte skjønne at «kvinnegreiene» var en både naturlig og nødvendig del av faget. Og da vil jeg hevde at holdningene iallfall til en viss grad faktisk har endret seg, både til innhold og i tilnærmingsmåter: Opptil flere av mine mannlige kolleger tar i dag på en helt annen måte enn for tjue år siden med kvinneperspektiver i sin undervisning og iallfall i en viss utstrekning i sin forskning.

Så verden må da vel kunne sies å gå fremover, om ikke med stormskritt?

- KUNST OG KULTUR
- 1970-TALLETS KVINNEKAMP
- KVINNER I AKADEMIA
- LITTERATUR

Av Gerd Bjørhovde, 2003

Last ned | Del

Meldinger ved utskriftstidspunkt 22. oktober 2026, kl. 23.21 CEST

Det ble ikke vist noen globale meldinger eller andre viktige meldinger da dette dokumentet ble skrevet ut.